

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**
ANNO 1919

ĀRVALSTS INVESTĪCIJAS: KAD TIESĪBAS MIJIEDARBOJAS

**Latvijas Universitātes
74. zinātniskās konferences
rakstu krājums**

Ārvalsts investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas. Latvijas Universitātes 74. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016, 420 lpp.

Foreign Investment: When Law Interacts: Papers of the 74th Scientific Conference of the University of Latvia. Riga: University of Latvia Press, 2016, 420 pages.

Redkolēģijas priekšsēdētājs: prof. *Dr. iur.* **Jānis Rozenfelds**

Redkolēģijas priekšsēdētāja vietniece: asoc. prof. *Dr. iur.* **Annija Kārklīņa**

Redkolēģijas locekļi:

Prof. *Dr. iur.* **Ārija Meikališa**

Prof. *Dr. iur.* **Daiga Rezevska**

Prof. *Dr. iur.* **Ilma Čepāne**

Prof. *Dr. iur.* **Jautrīte Briede**

Prof. *Dr. iur.* **Jānis Lazdiņš**

Prof. *Dr. iur.* **Juris Bojārs**

Prof. *Dr. iur.* **Kalvis Torgāns**

Prof. *Dr. iur.* **Kristīne Strada-Rozenberga**

Prof. *Dr. iur.* **Ringolds Balodis**

Prof. *Dr. iur.* **Sanita Osipova**

Prof. *Dr. iur.* **Uldis Krastiņš**

Prof. *Dr. iur.* **Valentija Liholaja**

Asoc. prof. *Dr. iur.* **Anita Rodiņa**

Asoc. prof. *Dr. iur.* **Jānis Kārklīņš**

Asoc. prof. *Dr. iur.* **Kaspars Balodis**

Asoc. prof. *Dr. iur.* **Jānis Neimanis**

Asoc. viesprof. *Dr. iur.* **Kristofs Šēve** (*Christoph Schewe*)

Asoc. prof. *Dr. iur.* **Kristīne Dupate**

Asoc. prof. *Dr. iur.* **Artūrs Kučs**

Doc. *Dr. iur.* **Inga Kačevska**

Latviešu valodas redaktore *Ieva Zarāne*

Angļu valodas redaktore *Andra Damberga*

Maketu veidojusi *Baiba Lazdiņa*

Visi krājumā ievietotie raksti ir recenzēti.

Pārpublicēšanas gadījumā nepieciešama Latvijas Universitātes atļauja.

Citējot atsauce uz izdevumu obligāta.

© Latvijas Universitāte, 2016

ISBN 978-9934-18-157-3

TIESU PRAKSE LIETĀS PAR ADMINISTRATĪVĀS ATBILDĪBAS PIEMĒROŠANU JURIDISKĀM PERSONĀM UN TO VALDES LOCEKĻIEM

COURT RULINGS ON APPLICATION OF ADMINISTRATIVE LIABILITY TO LEGAL ENTITIES AND CEOS THEREOF

Edvīns Danovskis, *Dr. iur.*

LU Juridiskās fakultātes Valststiesību zinātņu katedras docents

Summary

The current article outlines a research dedicated to application of provisions contained by the Code of Administrative Offences in courts towards legal entities and CEOs thereof. The article analyses the problem of attributing physical person's actions to a legal entity, application of administrative liability to both physical person and legal entity. The article also incorporates the study of court rulings when administrative liability is applied to more than one CEO.

Atslēgvārdi: administratīvā atbildība, juridiska persona, valdes loceklis.

Keywords: administrative liability, legal entity, CEO.

Ievads

Šajā pētījumā atspoguļota tiesu prakse par juridiskās personas un tās valdes locekļa administratīvo atbildību. Pētījuma mērķis ir noskaidrot, vai juridiskas personas un tās valdes locekļa administratīvās atbildības regulējums Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā ir pietiekams un vai tā piemērošana tiesās ir konsekventa.

Pētījumā izmantotie tiesu nolēmumi atlasīti sadarbībā ar Augstākās tiesas Judikatūras nodaļu, kura nolēmumu atlasī veica pēc vairākiem kritērijiem. Vispirms atlasīti tiesu nolēmumi administratīvo pārkāpumu lietās. Meklēti tika gan spriedumi, gan lēmumi. Laika posms, par kuriem atlasīti nolēmumi, ir no 2013. gada 1. janvāra līdz 2015. gada 1. augustam. Tiesu prakse par agrāku periodu saistībā ar administratīvās atbildības piemērošanu juridiskai personai tika atlasīta un analizēta citas publikācijas ietvaros.¹ Tiesu nolēmumu atlasē izmantoti atslēgvārdi, kuri, visticamāk, būtu pieminēti nolēmumā, kurā būtu risināti problemātiski jautājumi saistībā ar administratīvās atbildības piemērošanu juridiskai personai vai tās valdes loceklim. Lai atlasītu tiesu nolēmumus par administratīvās atbildības piemērošanu juridiskai personai, par meklēšanas kritēriju tika izmantots Latvijas

¹ Danovskis E. Administratīvā pārkāpuma subjekta noteikšanas problēmas. Grām.: Tiesību efektivitāte postmodernā sabiedrībā: Latvijas Universitātes 73. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015, 53.–60. lpp.

Administratīvo pārkāpumu kodeksa 14.¹ panta pirmais teikums (“Šajā kodeksā un pašvaldību domju izdotajos saistošajos noteikumos īpaši paredzētajos gadījumos par administratīvajiem pārkāpumiem pie atbildības ir saucamas juridiskās personas.”), uz kuru tiesas parasti atsaucas, ja nepieciešams īpaši pamatot administratīvās atbildības piemērošanu juridiskai personai. Saskaņā ar šo meklēšanas kritēriju tika atlasīti 26 nolēmumi. Šis meklēšanas kritērijs, protams, nevar palīdzēt atlasīt visus nolēmumus, kuros administratīvais sods piemērots juridiskai personai. Lai pārbaudītu, vai tiesu praksē konstatējumi gadījumi, kad juridiska persona administratīvo pārkāpumu procesa laikā reorganizēta vai likvidēta un tādēļ nepieciešams risināt iespējamu administratīvā soda attiecināmību uz tiesību subjektu, kurš pārņēmis juridiskās personas saistības, izmantoti attiecīgi atslēgvārdi, pēc kuriem atlasīti 36 nolēmumi, taču šīs problēmas izpētē neviens no tiem nebija izmantojams, jo atslēgvārdu pieminēšanai nolēmumos bija gadījuma raksturs. Savukārt tiesu nolēmumi par administratīvās atbildības piemērošanu valdes locekļiem tika meklēti, izmantojot vārdus “valdes loceklis”. Pēc šī kritērija tika atlasīti 996 ieraksti, tādēļ lietderības dēļ tika izmantoti tikai pēdējie 100 nolēmumi. Augstākās tiesas Judikatūras nodaļas atlasītos nolēmumus tālāk apstrādāja LU Juridiskās fakultātes maģistrants Jānis Priekulis, kurš izlasīja visus nolēmumus un atlasīja šim pētījumam izmantojamus. Viņa rūpīgais darbs ir atvieglojis šī pētījuma tapšanu un pelnījis uzslavu.

Sākotnēji pētījumu bija iecerēts veikt kā tiesu prakses apkopojumu, taču, pārskatot tiesu nolēmumus, jāatzīst, ka lielākajā daļā no tiem nav atrodamas būtiskas, ar administratīvās atbildības piemērošanu juridiskām personām un to valdes locekļiem saistītas problēmas. Tādēļ pētījums izklāstīts klasiska raksta formā un apjomā, pieminot tikai tos nolēmumus, kuri izmantojami kā uzskatāmi piemēri, kā arī norādot uz dažiem kļūdainiem tiesu spriedumiem. Šis raksts ir tikai viens no vairākiem valsts pētījumu programmas ECOSOC-LV projekta “Ilgspējīgas tautsaimniecības transformācijas tiesiskā ietvara efektivitātes paaugstināšanas modeļa izstrāde” ietvaros veicamiem pasākumiem, lai paaugstinātu tiesisko noteiktību un efektivitāti, piemērojot administratīvo atbildību par tautsaimniecībā kaitīgiem pārkāpumiem.

Juridiska persona kā administratīvā pārkāpuma subjekts

LAPK 14.¹ pants noteic, ka “šajā kodeksā un pašvaldību domju izdotajos saistošajos noteikumos īpaši paredzētajos gadījumos par administratīvajiem pārkāpumiem pie atbildības ir saucamas juridiskās personas. Personas, kuras veic komercdarbību, bet nav juridiskās personas, par administratīvajiem pārkāpumiem atbild tāpat kā juridiskās personas”. Tātad juridiska persona var būt administratīvā pārkāpuma subjekts tikai tad, ja soda piemērošana juridiskai personai tieši noteikta administratīvā pārkāpuma sankcijā. Savukārt tos gadījumus, kad administratīvā pārkāpuma sankcijā juridiska persona paredzēta kā administratīvās atbildības subjekts, var iedalīt divās grupās:

- 1) juridiska persona ir administratīvā pārkāpuma subjekts tādēļ, ka uz juridisko personu var attiecināt citā normatīvā aktā noteiktu pienākumu, par kura pārkāpšanu paredzēta administratīvā atbildība;

- 2) juridiskā persona kā administratīvā pārkāpuma subjekts ir noteikta par tādu pārkāpumu, ko tā pēc savas būtības nevar paveikt, taču administratīvais pārkāpums izdarīts juridiskas personas interesēs.²

Pirmais gadījums ir vienkāršs – juridisku personu kā pārkāpuma subjektu ir viegli identificēt, jo tā nav pildījusi kādu uz juridisku personu attiecināmu pienākumu. Piemēram, nav noslēgusi rakstveida darba līgumu ar darbinieku, nav pienācīgā kārtībā uzturējusi tai piederošu īpašumu, nav pienācīgi norādījusi preces cenu u. tml. Šajos gadījumos tiesu praksē nav atrodami nolēmumi, kuros būtu problemātiski identificēt administratīvās atbildības subjektu. Nav nozīmes juridiskas personas iebildumiem, ka pārkāpums noticis tās darbinieku nolaidības dēļ. Piemēram, lietā, kurā juridiska persona sodīta par neregulāro autopārvadājumu veikšanu bez rakstveidā noslēgta pārvadājuma līguma, tiesa atzina par nepamatotu juridiskās personas iebildumu, ka tā nevarot atbildēt par sava darbinieka – transportlīdzekļa vadītāja – neizdarību: *“Attiecībā uz SIA [...] argumentu par to, ka transportlīdzekļa vadītājam tika izsniegta instrukcija par darba pienākumiem un SIA [...] nevar atbildēt par tās neievērošanu, tiesa norāda, ka gadījumā, ja SIA [...] bija devusi instrukcijas transportlīdzekļa vadītājiem, bet viņi tās nebija ievērojuši, tas neizslēdz SIA [...] administratīvo atbildību konkrētajā gadījumā.”*³

Turpretim otrs gadījums ir sarežģītāks. Tā kā šādu pārkāpumu iespējams paveikt tikai ar fiziskas personas darbību un tā kā pārkāpuma sankcijā ir paredzēta iespēja administratīvo atbildību piemērot fiziskai vai juridiskai personai, tad ir nepieciešams noskaidrot, vai par pārkāpumu sodīt fizisku vai juridisku personu. Jau iepriekš, izpētot tiesu praksi par laiku no 2008. līdz 2013. gadam, secināts, ka būtiskas problēmas noteikt pareizo administratīvās atbildības subjektu nav.⁴ Tiesu praksē tiek izmantota doktrīnā izstrādātā tēze, ka priekšnoteikums, lai uz juridisku personu attiecinātu tās darbinieka vai pārstāvja darbību, ir fakts, ka juridiska persona ir devusi darbiniekam vai pārstāvim rīkojumu veikt pārkāpumu vai ka pārkāpums ir izdarīts juridiskas personas interesēs. Lai noskaidrotu, vai pārkāpums ir veikts juridiskas personas interesēs, nepieciešams vērtēt lietā konstatētos faktus, jo sevišķi netiešos pierādījumus. Lai piemērotu administratīvo atbildību juridiskai personai, parasti nepietiek konstatēt, ka pārkāpums izdarīts ar juridiskai personai piederošiem rīkiem vai līdzekļiem vai ka pārkāpumu izdarījis juridiskas personas darbinieks.⁵

Tiesu praksē pēdējos divos gados atrodamas vien nedaudzas, taču problēmu uzskatāmi raksturojošas lietas, kurās ir īpaši vērtēts, vai administratīvā pārkāpuma subjekts ir fiziska vai juridiska persona. Viena no tām ir lieta, kurā administratīvais sods uzlikts juridiskai personai – SIA par to, ka juridiskās personas darbinieks ar juridiskai personai piederošo kravas auto izgāza atkritumus neatļautā vietā – netālu no Lielupes. Lēmumu par soda uzlikšanu SIA pārsūdzēja, norādot šādus argumentus:

- 1) darbinieks esot paskaidrojis, ka būvgružu atkritumu izbēršanu veicis patstāvīgi, bez SIA vadības ziņas vai norādījumiem;

² Plašāk sk. Danovskis E. Administratīvās atbildības regulējuma konceptuālās problēmas. *Jurista Vārds*. 2011. 17. maijs, Nr. 20(667), 9. lpp.

³ Ventspils tiesas 2015. gada 8. jūnija spriedums lietā Nr. 140010515.

⁴ Sk. Danovskis E. Administratīvā pārkāpuma subjekta noteikšanas problēmas. Grām.: Tiesību efektivitāte postmodernā sabiedrībā: Latvijas Universitātes 73. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015, 56.–58. lpp.

⁵ Turpat, 58. lpp.

- 2) automašīna darbiniekam bija nodota patapinājumā, līdz ar to uzņēmums nevarēja zināt un novērst darbinieka paveikto;
- 3) SIA rīcībā nav informācijas, kurai personai piederošus atkritumus darbinieks ir izbēris;
- 4) nav saprotams, kāda ir SIA saistība ar šo pārkāpumu.

Gan augstāka iestāde, gan tiesa šos SIA argumentus atzina par nepamatotiem, jo lietā tika konstatēts, ka SIA nodarbojas ar atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumiem, pārkāpumu izdarīja SIA darbinieks ar tai piederošu transportlīdzekli. Līdz ar to tiesai neradās šaubas, ka pārkāpums tika izdarīts SIA uzdevumā.⁶

Citā lietā administratīvais sods tika uzlikts kādai SIA par to, ka šīs SIA darbinieki autoceļa nodalījuma joslā bez saskaņošanas ar VAS "Latvijas Valsts ceļi" bija izveidojuši kokmateriālu krautuvi. Tādējādi tika izdarīts LAPK 140. panta trešajā daļā paredzētais administratīvais pārkāpums (ceļu zemes nodalījuma joslas piegružošana vai piesārņošana, kā arī materiālu vai priekšmetu novietošana ceļu zemes nodalījuma joslā bez valsts ceļu dienesta vai autoceļa īpašnieka (pārvaldītāja) atļaujas), par kura izdarīšanu administratīvā atbildība paredzēta fiziskai vai juridiskai personai. Paskaidrojumos tiesai iestāde norādīja, ka šaubījies, vai sodu uzlikt SIA vai tās valdes loceklim, jo *"zinot, kā tiek organizēts darbs šajā kokmateriālu sagatavošanas uzņēmumā, pie administratīvās atbildības varēja saukt vienīgo SIA [...] valdes locekli [...], kurš organizē kokmateriālu uzglabāšanu, pārstrādi, dod uzdevumus darbiniekiem par atsevišķu darbu veikšanu"*.⁷ Taču iestāde sodu tomēr uzlika tikai SIA. Šādu lēmumu par pareizu atzina arī tiesa, jo *"lietā tika konstatēts, ka pārkāpums ir SIA [...] veiktās komercdarbības [...] rezultāts vai sekas. Kā arī nav strīda par to, ka pārkāpuma vieta ir blakus teritorija SIA [...] nekustamajam īpašumam [...]"*.⁸

Tātad fiziskas personas darbības attiecināšana uz juridisku personu šobrīd ir faktu novērtēšanas jautājums. Svarīgi, ka tiesas apzinās nepieciešamību konstatēt saikni starp fiziskas personas darbību un juridisku personu. Jāatgādina, ka daudz precīzāks un uzskatāmāks juridiskas personas administratīvās atbildības regulējums nekā šobrīd Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā esošais 14.¹ pants ir Administratīvo pārkāpumu procesa likumprojektā ietvertais 8. pants.⁹ Šajā pantā ietvertais rada skaidru priekšstatu gan par gadījumiem, kad juridiskai personai tiek piemērota administratīvā atbildība, gan par apsvērumiem, kas jāvērtē, konstatējot fiziskas personas darbības saistību ar juridiskas personas interesēm. Ņemot vērā, ka Administratīvo pārkāpumu procesa likumprojektā iekļautais 8. pants

⁶ Sk. Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2014. gada 28. augusta spriedumu lietā Nr. 128017514.

⁷ Sk. Rīgas rajona tiesas 2015. gada 3. jūlija spriedumu lietā Nr. 133019115, 5. punkts.

⁸ Turpat, 14. punkts.

⁹ Administratīvo pārkāpumu procesa likuma 8. panta pirmā daļa: *"Par likumā vai pašvaldību saistošajos noteikumos paredzētu administratīvo pārkāpumu juridiskajai personai piemēro administratīvo atbildību, ja juridiskā persona nav pildījusi vai ir nepienācīgi pildījusi kādu uz juridisko personu attiecināmu pienākumu, par kura nepildīšanu vai nepienācīgu pildīšanu likumā vai pašvaldību saistošajos noteikumos ir paredzēta administratīvā atbildība juridiskajai personai, vai ja pārkāpumu juridiskās personas interesēs, šīs personas labā vai tās nepienācīgas pārraudzības vai kontroles rezultātā izdarījusi fiziskā persona, rikodamās individuāli vai kā attiecīgās juridiskās personas koleģiālās institūcijas loceklis:*

1) balstoties uz tiesībām pārstāvēt juridisko personu vai darboties tās uzdevumā;

2) balstoties uz tiesībām pieņemt lēmumus juridiskās personas vārdā;

3) īstenodama kontroli juridiskās personas ietvaros." Sk. Administratīvo pārkāpumu procesa likums. Pieejams: [http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/8F85FC1AE272C759C2257D8E004788AD?](http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/8F85FC1AE272C759C2257D8E004788AD?OpenDocument) OpenDocument [aplūkots 2016. gada 13. martā].

precīzāk formulē juridiskas personas administratīvās atbildības priekšnoteikumus, šo pantu jau šobrīd kā “atskaites punktu” var izmantot arī tiesas nolēmumu taisīšanā.

Soda uzlikšana gan fiziskai, gan juridiskai personai

Tiesību doktrīnā agrāk tika aktualizēts jautājums, vai un kuros gadījumos administratīvo sodu par vienu un to pašu pārkāpumu var uzlikt gan fiziskai, gan juridiskai personai kā pārkāpuma līdzizdarītājiem.¹⁰ Šī problēma ir aktuāla tikai gadījumos, kad pārkāpumu izdara fiziska persona juridiskas personas interesēs. Atbilde uz šo jautājumu nav bijusi kategoriska, vien norādot, ka nebūtu taisnīgi aprobežoties tikai ar juridiskas personas sodīšanu,¹¹ jo tieši fiziska persona ir administratīvā pārkāpuma tiešais izdarītājs.¹² Tomēr prakse rāda, ka soda uzlikšana gan fiziskai, gan juridiskai personai ir retums. Vienīgā lietu kategorija, kurā šī problēma ir bijusi aktuāla, ir lietas par kravu pārvadāšanas noteikumu pārkāpumiem (LAPK 149.³³ pants un citi pārkāpumi pārvadājumu jomā, kuros ietverts šāds subjektu nošķirums), jo šajā pantā ir īpaši diferencēti pārkāpumi, par kuriem sodu uzliet tikai transportlīdzekļa vadītājam, un pārkāpumi, par kuriem sodu uzliet gan transportlīdzekļa vadītājam, gan kravas pārvadātājam (parasti – juridiskai personai). Augstākā tiesa savulaik ir atzinusi, ka *“atbildība par šo noteikumu pārkāpumiem ir jāuzņemas ne tikai transportlīdzekļa vadītājam kā pārkāpuma tiešajam izdarītājam, bet arī personām, kuru uzdevumā viņš rīkojas. Likumdevēja mērķis netiktu sasniegts arī tādā gadījumā, ja pie atbildības būtu saucams tikai kravas pārvadātājs vai nosūtītājs, jo, kā jau minēts, atbildība par kravas pārvadāšanas noteikumu pārkāpumiem vienlīdz ir jāuzņemas arī transportlīdzekļa vadītājam.”*¹³ Šis secinājums ir ievērots arī citās lietās, kurās sods par kravas pārvadājumu noteikumu neievērošanu piemērots gan transportlīdzekļa vadītājam, gan juridiskajai personai. Parasti šajās lietās tieši juridiskā persona iebilst pret soda piemērošanu tai. Uz šādu iebildumu tiesa ir norādījusi, ka *“sūdzības iesniedzēja ir atbildīga par savu darbinieku darba organizāciju un sūdzības iesniedzējai ir pienākums sasniegt mērķi, lai viņas pakļautībā esošie darbinieki ievērotu normatīvos aktus, jo transportlīdzekļa vadītājs darbojas sūdzības iesniedzējas vārdā un uzdevumā.”*¹⁴

Citos gadījumos, kad fiziska persona izdara pārkāpumu juridiskas personas interesēs un likums paredz, ka administratīvā pārkāpuma subjekts ir gan fiziska, gan juridiska persona, tad fiziska persona šādās lietās parasti ir nevis patstāvīgs administratīvā pārkāpuma izdarītājs, bet gan juridiskas personas pārstāvis (parasti – darbinieks), kurš pārkāpumu izdara, pildot juridiskas personas uzdevumus nodarbinātības attiecību ietvaros. Šādos gadījumos fiziskai personai nav patstāvīgas gribas un ierosmes izdarīt pārkāpumu. Iespēja un ierosme izdarīt

¹⁰ Sk. Krastiņš U. Konceptuāli par vainu administratīvajās tiesībās. Grām.: Krimināltiesību teorija un prakse. Viedokļi, problēmas, risinājumi. 1998–2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 98. lpp; Danovskis E. Administratīvās atbildības regulējuma konceptuālās problēmas. *Jurista Vārds*. 2011. 17. maijs, Nr. 20(667).

¹¹ Krastiņš U. Konceptuāli par vainu administratīvajās tiesībās. Grām.: Krimināltiesību teorija un prakse. Viedokļi, problēmas, risinājumi. 1998–2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 98. lpp.

¹² Danovskis E. Administratīvās atbildības regulējuma konceptuālās problēmas. *Jurista Vārds*. 2011. 17. maijs, Nr. 20(667).

¹³ Augstākās tiesas 2009. gada 5. marta spriedums lietā Nr. SKA-19/2009. Pieejams: <https://tiesas.lv/nolemumi/pdf/13098.pdf>.

¹⁴ Rīgas apgabaltiesas 2014. gada 28. augusta spriedums lietā Nr. 133065813.

pārkāpumu rodas tieši tādēļ, ka fiziska persona ir nodarbinātības attiecībās ar juridisku personu. Piemēram, iepriekš minētajā lietā par būvgružu nelikumīgu izbēšanu fiziskai personai iespēja izdarīt šādu pārkāpumu radās tādēļ, ka šī fiziskā persona bija juridiskas personas darbinieks, tai bija uzticēts kravas auto un, visticamāk, arī uzdevums no būvgružiem atbrīvoties. Tādēļ arī šādos gadījumos ir pamatoti sodīt tikai juridisku personu, jo tieši juridiskās personas darbības dēļ (arī nenodrošinot pienācīgu kontroli pār padotajiem) pārkāpums ir noticis.

Turpretim var būt gadījumi, kad fizisku personu var uzskatīt par administratīvā pārkāpuma līdzizdarītāju un tādēļ sodīt gan fizisku personu, gan juridisku personu. Tāda situācija veidojas, ja fiziskai personai ir konstatējama patstāvīga interese izdarīt pārkāpumu. Piemēram, juridiska persona samaksā kādai fiziskai personai par to, ka tā patvaļīgi nocirtīs aizsargājamu koku. LAPK 67. panta otrā daļa paredz, ka šā pārkāpuma subjekts var būt gan fiziska, gan juridiska persona. Šādā gadījumā par pārkāpuma izdarītāju var uzskatīt gan fizisku, gan juridisku personu, jo labumu no šī pārkāpuma gūst abi līdzizdarītāji.

Diez vai iepriekš minētie gadījumi ir jāapraksta likumā, jo lielākoties administratīvais sods visnotaļ pamatoti tiek uzlikts tikai juridiskai personai. Tādēļ iepriekš minēto situāciju izklāstu var izmantot tikai kā "pieturas punktus" tajās retajās lietās, kad fiziska persona un juridiska persona ir divi patstāvīgi administratīvā pārkāpuma subjekti – līdzizdarītāji.

Kļūdas tiesu nolēmumos, kuros administratīvais sods uzlikts juridiskai personai

Acīmredzami kļūdainu nolēmumu par administratīvā soda uzlikšanu juridiskai personai ir maz, taču šo kļūdu apzināšana var palīdzēt novērst to atkārtošānu citās lietās:

1. Iestāde piemērojusi administratīvo sodu pašvaldības domei, un tiesa šo lēmumu atzinusi par tiesisku.¹⁵ Šāds iestādes lēmums un tiesas spriedums ir prettiesisks, jo publisko tiesību juridiskā persona un tās iestāde nav administratīvās atbildības subjekts.¹⁶
2. Sods uzlikts SIA filiālei.¹⁷ Filiāle nav tiesību subjekts, bet gan juridiskas personas organizatoriska vienība. Tādēļ sods uzliekams nevis filiālei, bet gan SIA.
3. Patērētāju tiesību aizsardzības centrs uzlika administratīvo sodu individuālam komersantam, piemērojot sodu saskaņā ar juridiskai personai noteikto sankciju. Rajona tiesa šo lēmumu atcēla, kļūdaini uzskatot, ka individuālajam komersantam sods bija uzliekams kā fiziskai personai. Šo rajona tiesas kļūdu laboja apelācijas instances tiesa, pareizi atsaucoties uz LAPK 14.¹ pantu, kurš noteic, ka "personas, kuras veic komercdarbību, bet nav juridiskās personas, par administratīvajiem pārkāpumiem atbild tāpat kā juridiskās personas."¹⁸ Šādas personas ir individuāli komersanti, zemnieku un

¹⁵ Rīgas apgabaltiesas 2013. gada 26. aprīļa spriedums lietā Nr. 133030512.

¹⁶ Sk. plašāk Danovskis E. Administratīvā pārkāpuma subjekta noteikšanas problēmas. Grām.: Tiesību efektivitāte postmodernā sabiedrībā: Latvijas Universitātes 73. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015, 54.–56. lpp.

¹⁷ Rīgas apgabaltiesas 2013. gada 12. marta spriedums lietā Nr. P129108212.

¹⁸ Rīgas apgabaltiesas 2013. gada 12. jūlija spriedums lietā Nr. A420288413.

zvejnieku saimniecības, kā arī Komerclikumā minētās personālsabiedrības (pilnsabiedrības un komandītsabiedrības).

4. Sods nepamatoti uzlikts fiziskai personai sankcijas ietvaros, kāda paredzēta juridiskai personai. Fiziska persona “kā juridiskā persona” sodīta par to, ka tai piederoša jahta bez atļaujas izmantota pasažieru pārvadājumiem.¹⁹ Šajā gadījumā uz fizisko personu kļūdaini attiecināts LAPK 14.¹ panta otrais teikums (“Personas, kuras veic komercdarbību, bet nav juridiskās personas, par administratīvajiem pārkāpumiem atbild tāpat kā juridiskās personas.”), jo šās normas izpratnē ar personām, kuras veic komercdarbību, bet nav juridiskās personas, ir saprotamas likumā paredzētās fiziskās personas un to apvienības (skat. iepriekšējo punktu), nevis jebkura persona, kura kaut ko pērk, pārdod vai sniedz pakalpojumus.
5. Reti, tomēr konstatējami gadījumi, kad tiesa nepamana, ka juridiska persona vispār nevar būt pārkāpuma subjekts (sankcijā nav tieši noteikts, ka sodu uzliek juridiskai personai). Šādu rajona tiesas kļūdu konstatējusi apelācijas instances tiesa.²⁰

Valdes loceklis kā administratīvā pārkāpuma subjekts

Kopš LAPK vairāku pantu sankcijās kā administratīvā pārkāpuma subjekts īpaši paredzēts valdes loceklis, pieņemts vairāk nekā 30 tiesas spriedumu, kuros vērtēta soda piemērošana valdes loceklim. Dažos no šiem spriedumiem risinātas problēmas, kas var būt nozīmīgas arī citās lietās, kurās sodu var piemērot valdes loceklim. Tās ir šādas:

- 1) administratīvā soda piemērošana, ja valdes locekļi ir vairāki;
- 2) administratīvā soda piemērošana par ilgstošu pārkāpumu, ja pārkāpuma izdarīšanas periodā mainījušies valdes locekļi.

Ja juridiskai personai ir vairāki valdes locekļi, tad šīs problēmas risinājums ietverts likumprojekta 11. Saeimas likumprojekta Nr. 166/Lp11 anotācijā: “Ja kontrolējošās iestādes konstatē pārkāpumu, par kuru sods ir jāpiemēro valdes loceklim, tad sods tiek uzlikts katram komercsabiedrības valdes loceklim. Tikai gadījumos, kad statūtos vai komersanta iekšējā normatīvajā aktā ir noteikta konkrēti nodalīta valdes locekļu kompetence un ir iespējams pierādīt, ka pārkāpuma izdarīšanā ir vainīgs konkrēts valdes loceklis, sodu uzliek tam valdes loceklim (vai locekļiem).”²¹ No tiesu spriedumiem nevar izdarīt precīzus secinājumus par to, cik daudzos gadījumos iestādes administratīvos sodus uzlikušas tikai vienam valdes loceklim, ja juridiskai personai bijuši vairāki valdes locekļi. Tas tādēļ, ka administratīvā pārkāpuma lieta tiek ierosināta pret katru valdes locekli atsevišķi. Tikai dažos spriedumos norādīts, ka administratīvais sods uzlikts arī citiem valdes locekļiem. Tomēr no šiem spriedumiem izriet, ka tiesu praksē likumprojektā norādītā tēze tiek īstēta konsekventi.

Piemēram, valdes loceklis, pārsūdzot lēmumu par soda uzlikšanu, norādīja, ka vajadzēja sodīt arī otru valdes locekli. Tiesa norādīja, ka šis arguments nav patiess,

¹⁹ Rīgas apgabaltiesas 2014. gada 24. novembra spriedums lietā Nr.124033513.

²⁰ Latgales apgabaltiesas 2013. gada 9. jūlija spriedums lietā Nr.126018312.

²¹ Likumprojekta “Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/92FB4E4736BD11C8C2257967003F3352?OpenDocument> [aplūkots 2016. gada 20. februārī].

jo administratīvais sods uzlikts arī otram valdes loceklim. Turklāt apsvērumam, ka sods nav uzlikts citam valdes loceklim, nav juridiskas nozīmes.²² Šis apsvērumums ir pareizs, jo persona nevar atsaukties uz apstākli, ka sodu vajadzēja uzlikt arī citām personām. Proti, no vienlīdzības principa neizriet tiesības atsaukties uz salīdzinājumu situāciju, kura ir prettiesiska.²³ Šajā lietā tiesa arī norādīja, ka nav konstatēti apstākļi, kas liecinātu par iepriekšēju pienākumu sadalījumu starp valdes locekļiem.

Vairāki vienas un tās pašas juridiskās personas valdes locekļi tikuši sodīti arī par gada pārskata neiesniegšanu likumā noteiktajā termiņā. No tiesas sprieduma redzams, ka sods piemērots četriem no pieciem juridiskās personas valdes locekļiem. Šajā lietā viens no valdes locekļiem izvirzīja argumentu, ka par vienu no to pašu pārkāpumu sodot vairākus valdes locekļus, tiekot pārkāpts dubultās sodīšanas aizlieguma princips. Tiesa šo argumentu, protams, atzina par nepamatotu, jo dubultās sodīšanas aizlieguma princips attiecas uz situāciju, kurā viena persona tiek vairākkārt sodīta par vienu un to pašu pārkāpumu.²⁴ Taču šajā gadījumā visi valdes locekļi uzskatāmi par pārkāpuma līdzizdarītājiem. Arī citā lietā viens no diviem valdes locekļiem pārsūdzējis lēmumu par sods uzlikšanu, norādot šādu apsvērumu: "*VID rīkojies prettiesiski, jo administratīvais sods ir uzlikts katram valdes loceklim atsevišķi, dubultā apmērā par vienu VID konstatēto pārkāpumu un par vienu iespējamo administratīvo pārkāpumu uzsāktas divas atsevišķas administratīvā pārkāpuma lietas. A. T. norādījis, ka, pierādot valdes locekļa vainu, VID bija jāuzsāk viena administratīvā lieta un sankcija par likumpārkāpumu jāpiemēro solidāri visiem valdes locekļiem. Minētais esot būtisks procesuāls pārkāpums.*"²⁵ Tiesa šo apsvērumu atzina par nepamatotu: "*Atbilstoši Komerclikuma 221. panta pirmajai daļai, kur noteikts, ka valde ir sabiedrības izpildinstitūcija, kura vada un pārstāv sabiedrību, likumīgi pie administratīvās atbildības saukts SIA [...] valdes loceklis A. T., jo atbildība par minētā pienākuma nepildīšanu iestājas sabiedrības valdei, nevis kādam no vairākiem valdes locekļiem, kā uz to norāda sūdzības iesniedzējs. Tā kā lietā nav strīda par to, ka SIA [...] nav iesniegusi gada pārskatu ar zvērināta revidenta ziņojuma norakstu [...], tad par šo pārkāpumu ir atbildīgi visi sabiedrības valdes locekļi, tas ir, gan I. S., gan A. T. Izņēmums pieļaujams, ja statūtos būtu nodalīta valdes locekļu atbildība, bet tiesa šādus izņēmuma apstākļus nekonstatē.*"²⁶

Ja pārkāpums, par kuru valdes loceklim paredzēts administratīvs sods, ir ilgstošs un brīdī, kad iestāde uzsāk administratīvo pārkāpumu lietvedību, valdes loceklis savu amatu ir zaudējis, tas nav šķērslis, lai viņam piemērotu administratīvo sodu. To atzinusi arī tiesa, noraidot pieteicēja argumentu, ka viņam vairs nav piemērojams administratīvais sods par maksātnespējas pieteikuma neiesniegšanu sakarā ar to, ka viņš vairs nav valdes loceklis.²⁷

²² Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2015. gada 3. jūlija spriedums lietā Nr. 132030714.

²³ Sk., piem., Levits E. Satversmes 91. panta komentārs. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 92. lpp.

²⁴ Kurzemes apgabaltiesas 2015. gada 14. maija spriedums lietā Nr. 140010314.

²⁵ Cēsu rajona tiesas 2015. gada 28. maija spriedums lietā Nr. 111008415.

²⁶ Turpat.

²⁷ Cēsu rajona tiesas 2015. gada 25. marta spriedums lietā Nr. 111004015.

Kopsavilkums

1. Administratīvās atbildības regulējums attiecībā uz juridiskām personām ir pilnveidojams atbilstoši normai, kāda ietverta Administratīvo pārkāpumu likumprojekta 8. pantā. Šajā normā ietvertos kritērijus jau šobrīd ieteicams izmantot tiesu praksē gadījumos, kad nepieciešams konstatēt fiziskas personas darbības attiecināmību uz juridisku personu.
2. Ja fiziska persona izdara administratīvu pārkāpumu juridiskas personas interesēs un attiecīgā administratīvā pārkāpuma sankcija paredz, ka subjekts var būt gan fiziska, gan juridiska persona, tad administratīvais sods parasti uzliedzams tikai juridiskai personai. Izņēmums ir atsevišķi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā paredzētie pārkāpumi autopārvadājumu jomā, kā arī gadījumi, kad fiziska persona pārkāpumu izdarījusi pēc juridiskas personas pasūtījuma un gūst no pārkāpuma patstāvīgu labumu.
3. Tiesu prakse lietās par administratīvās atbildības piemērošanu valdes locekļiem ir samērā konsekventa. Ja administratīvais pārkāpums ir ilgstošs (piemēram, nav iesniegts gada pārskats) un tā izdarīšanas laikā valdes locekļi nomainās, tad administratīvo atbildību ir iespējams piemērot gan bijušajam, gan esošajam valdes loceklim, ja vien pēdējam bijis pietiekams laiks pārkāpumu novērst un ja vien pirmais nevar atsaukties uz administratīvās lietas ierosināšanas noilgumu.

Pētījumu atbalsta Valsts pētījumu programma 5.2. “Tautsaimniecības transformācija, gudra izaugsme, pārvaldība un tiesiskais ietvars valsts un sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai – jaunas pieejas ilgtspējīgas zināšanu sabiedrības veidošanai (EKOSOC-LV)”.